

komunisté při »Rudém dnu«, který se nekonal a jak byli vypeskováni na fóru III. Internacionály, vidíme, že politická negace u nás mizí jako led, který taje pod jarními paprsky.

Parlament má v podzimním zasedání projednati v první řadě státní rozpočet, novelisaci sociál. pojištění a hlavně řadu návrhů, které vyvolala změněná situace průmyslové i zemědělské produkce. Jako jsou přestřelky mezi představiteli průmyslové a zemědělské produkce, tak jsou přestřelky mezi zástupci zemědělských vrstev a vrstev nezemědělských. Jak situace vypadá, nejsou tyto přestřelky prozatím tak vážné, aby mohly ohroziti jednotu vládního bloku, který jistě má ctižádost, aby oslavil 28. říjen 1928 v té formě, jak vznikl.

V. Gutwirt.

B. ZAHRANIČNÍ.

Státní krise v Jugoslavii a ratifikace Nettuna. — Konečná redakce Kelloggova paktu. — Velkoněmecké pěvecké slavnosti ve Vídni. — Námořní dohoda franko-britská. — Uznání národní vlády čínské a japonská politika na dálném východě. — Kritické začátky kabinetu Müllerova. — Mezinárodní posice dvou Internacionál.

Po celých deset let existence spojeného státu Srbů, Chorvatů a Slovinců nepodařilo se vzájemný poměr upravit tak, aby všechny národní kmeny cítily se spokojenými a považovaly jej za definitivní. Charvatská oposice, která od počátku potírala centralistickou ústavu vidovdanskou, rostla naopak rok od roku, ačkoliv několikráte byl učiněn slibný náběh k obratu. V Srbsku přičítala se vina radikálnímu temperamentu vůdce selské strany Štěpána Radiče a stále více houstlo přesvědčení, že jedině jeho osobnost stojí v cestě upřímné dohodě mezi oběma větvemi národa jihoslovanského. Pokud toto přesvědčení bylo oprávněně ukáže teprve budoucnost, co však se již tragickým způsobem projevilo, bylo nebezpečí takového ryze osobního pojetí politické nesnáze. Našel se opravdu fanatic, který to považoval za vlasteneckou povinnost obětovati se pro věc státu i zločinem vraždy. Černohorský poslanec radikální strany Puniša Račić vyvolal zúmyslně v plné skupštině osobní konflikt s poslanci chorvatské strany selské a počal páliť dobře mířené rány do jejich řad. Prostí členové strany stavěli se sice svými těly před vůdce a jeho synovec Pavle Radič snažil se vyrvati vrahovi zbraň, ale nedosáhli ničeho jiného, nežli že počet obětí rozmnožili. Štěpán Radič byl také zasažen a třeba nepadl na místě, zemřel pak po několika týdnech v důsledku těžkého zranění. V prvních okamžicích nebylo lze přehlédnouti důsledky šileného činu. Někteří oddávali se dokonce naději, že bude v tom psychologický okamžik vážného vnitřního obratu, který pohne bratrské národy k tomu, aby konečně prohlédly a nastoupily novou, lepší cestu jihoslovanské politiky. Král osvědčil se v té situaci pravým otcem svého lidu, který rozumí velikosti chvíle a chce se zachovati opravdu nestranně s pohledem upřeným jedině na prospěch celostátní. Bohužel, jeho nejlepší vůle rozbila se o nepochopení a neschopnost vůdců obou stran. Radikálně-demokratická vláda pokusila se nejprve zapřítí vůbec odpovědnost z činu jednotlivce, která formálně arci nedala se jí přičítat, ale morálně a politicky nesporně zde byla. Král přinutil kabinet Vukičevićův k demisi a pokusil se dokonce získat pro novou všenárodní koalici samotného Radiče, který z prvního účinku rány se rychle pozdravil. Chorvati postavili však jako obvykle řadu zásadních, apriorních požadavků a odmítli vyfíditi i ty nejnnutnější státní nezbytnosti ve staré skupštině. Ani posláni důvěrníka králova generála Hadžiče, pověřeného utvořením neutrálního mimoparlamentního kabinetu, se nepodařilo, a tak se krise ocitla na mrtvém bodě. V tom Radič znovu onemocněl a již nepovstal. Jeho smrti předcházelo v Záhřebě ještě zavraždění vášnivě srbského žurnalisty Rističe, který byl v pravém slova smyslu ubit na ulicích města, kde dlel na soukromé návštěvě. Radič podlehl své staré zákeřné chorobě, která se však smrtelně urychlila zraněním ve skupštině. Chorvati mohli tedy právem mluvit o zavraždění Radiče Srby. Je přirozeno, že tento tragický skon vůdcův těžkou situaci neulehčil. Chorvatsko-demokratická oposice, které od nemoci Radičovy předsedal jeho bývalý odpůrce Pribičević, obrácený na víru autonomistickou, opustila již před tím Bělehrad a zasedá v místnostech bývalého zemského saboru v Zá-

hřebě. Stěží se sice až dosud prohlásiti se za vzdoroparlament, upírá však přes to neúplné skupštině bělehradské jakoukoli zákonodárnou pravomoc pro celou státní oblast za Sávou a Drinou. Při pohřbu Radičově zachován byl vnější klid, ale odpor proti Bělehradu byl co nejslavnostněji formulován a zaujato stanovisko docela nesmířitelné. Oposice připravuje vážně passivní resistenci všeho občanstva a odpírá jakékoli pomýšlení na zahájení jednání s vládou, které se v Bělehradě ujal vůdce Slovinců Korošec, politik s rozhodným přebytkem té vlastnosti Radičovi naprosto se nedostávající — politického oportunistu. Režim se pod novým ministerským předsedou nikterak nezměnil, radikálně-demokratická koalice je naopak odhodlána pracovati ve skupštině i bez Chorvatů docela klidně. Korošec vyřídil již nejen řadu běžných osnov, nýbrž i konvence nettunské, které byly v poslední sezoně právě ohniskem sváru a Chorvaty jsou à limine zavrhovány. Je pochybno, zdali v Itálii bude taková kusá ratifikace považována za dostatečnou a splní ten úkol, který splniti měla. Je pravděpodobnější, že Italové budou spoléhati na hluboký rozpor mezi oběma jihoslovanskými kmeny a ztratí i ten zbytek vážnosti, který dosud k Jugoslavii měli. Vyjasnění poměru mezi Jugoslavií a Itálií se tedy nepovede a poměr srbsko-chorvatský bude těžce postižen. Nástupnictví po Radičovi a další vedení chorvatské oposice bude sice velmi choulostivou otázkou, ale lehkomyšlný optimismus bělehradských kruhů, které nedovedou na těžký problém státní jednoty hleděti jinak, nežli jako na pouhou otázku číselných poměrů stran v parlamentu, je rozhodně nesprávný a povážlivý.

Americký návrh na zavržení válek byl původně podán v tak jednoduché formě, že znamenal buď příliš mnoho nebo příliš málo. Poněvadž však nebylo lze při lidské povaze a skutečných poměrech věřit, že by ho někdo mohl bráti tak naprosto doslova, bylo třeba se obávat druhé možnosti, že totiž nebude znamenati nic. Válku opravdu není možno vyloučiti z oblasti mezinárodních vztahů prostým slibem, byť sebe upřímněji míněným. S hlediska politického není tedy možno hledět na celý diplomatický postup jednání, které vedlo ke konečné redakci dokumentu, jako na nějaký ústup nebo zlehčení věci, naopak, možno soudit, že všechny ty právní interpretace a výhrady, které nyní k paktu byly připojeny, činí jej jen reálnějším a prakticky významnějším. Jest to naprostý omyl, domnívá-li se někdo, že státní tajemník Kellogg myslil ve skutečnosti paktem něco více, nežli se jím praví nyní po spolupráci Briandově a Chamberlainově. Amerika by byla k vůli svému absolutnímu zákazu války nikterak neresignovala na svoji Monroeovu doktrinu a byla by hájila integritu Ameriky jistě všemi prostředky, kdyby bylo někoho napadlo ji někdy ohrožovati. Evropské státy nedosáhly ničeho jiného, nežli že přinutily vládu Spojených států, aby jim to přiznala a pak ovšem analogicky uznala totéž jako samozřejmě právo velmocí ostatních. Jak dnes Kelloggův pakt zde stojí, není to tedy naproste a definitivní vyloučení válek z oblasti politických možností — což přesahovalo vždycky rámec jakéhokoliv reálného pomyslu — je to však výraz docela určité vůle, za níž stojí skutečně pocítovaná potřeba všech vedoucích států, zabrániti napříště bezohlednému používání násilí v politice mezinárodní a zaměnění nedávnou anarchií za organisaci mezinárodního právního a politického řádu. Kelloggův pakt, který bude 27. t. m. v Paříži slavnostně podepsán, je rozhodně dokumentem historickým, je sám důsledkem specifického vývoje poválečných poměrů a projeví se také docela určitými důsledky v bližší i vzdálenější budoucnosti.

Jubilejní oslavy Schubertovy ve Vídni, které shromáždily pěvecké spolky z celé kulturní oblasti Němectva, nabyly přirozeně politického rázu veliké manifestace všenecké. Vedle kulturní souvislosti všech Němců, ať kdekoli bydlících, mluvilo a demonstrovalo se zde přirozeně i pro sjednocení obou německých států, které mírovými smlouvami se vylučuje. Otázka připojení Rakouska k Německu je stará a její eventuality byly mnohokrát prodebatovány. V poslední době pozbyla mnoho ze své palčivosti, poněvadž se ukázala nesporná skutečnost, že Rakousko jest velmi dobře schopno samostatné státní existence a na druhé straně že v Německu není zrovna jednomyslné touhy po rychlém sjednocení. Agitace všenecká vychází kupodivu spíše z kruhů levicových a pacifistických, které ženou se za docela abstraktní nesprávně pojatou zásadou národního sebeurčení. Politický význam pěveckých slav-

ností byl ovšem ve světovém tisku, zejména pařížském, nesmírně přeceněn, neboť konec konců šlo zde právě jen o docela lyrické národní projevy, za nimiž nestála žádná určitá politická síla, tím méně nějaký konkrétní, aktuální plán. Byla to právě jen slavnost a nic více, po několika dnech již se ukázalo, že svět jde svou cestou a má plno docela jiných starostí nežli jest ten Ahasver »Anschluss«.

Jedním z politických překvapení, které vláda anglická ráda domácí i zahraniční veřejnosti, připravuje, bylo ohlášení dohody námořních delegací o modalitách postupného odzbrojení v jednotlivých lodních kategoriích, kterýžto společný program francouzsko-anglický bude předložen námořnímu výboru Společnosti národů až na podzim obnoví své odzbrojovací porady. Je známo, že dosud panovaly velké rozpory názorů mezi hlavními velmocemi o všech základních otázkách odzbrojovacích. Byl to zejména, pokud jde o odzbrojení námořní, rozpor v otázce, zda má býti za základ vzata celková tonáž, či zda má býti pro každou lodní kategorii stanoven poměr zvláštní. Na konferenci ženevské loňského roku žádala Amerika neústupně, aby pro všechny křižníky stanovena byla úhrnná suma tonáže a uplatněn byl při tom washingtonský klíč, stanovící, jak známo paritu loďstva amerického s anglickým. Britská admirála odpírala však stejně houževnatě tomuto názoru s odůvodněním, že potřebuje pro ochranu rozlehlých mořských cest britského imperia zvláštní veliké loďstvo rychlých lehkých křižníků, nemůže však připustiti, aby se octla při tom v inferioritě vůči kterékoli mocnosti v křižnických těžkých, které jediné mají bitevní hodnotu. Francie v té době zastávala podobný názor jako Amerika. Nyní však, Anglie dosáhla toho, že Francie přijala její názor odzbrojování podle kategorií, čímž Amerika byla jaksi postavena před hotovou věc, ježto evropské státy budou jistě sledovat společnou linii franko-britskou v odzbrojovacím výboru S. N., Itálie ohlásila již sice jisté námitky, ale není myslitelné, že by dělala Anglii vážnou opozici. V Americe způsobila proto námořní dohoda dvou hlavních evropských velmocí určité rozladění, ale zdá se, že úřední kruhy míní věc projednati co možno důvěrně a nepřipustiti kalení vod sensačním tiskem. Státní sekretář Kellogg zajede u příležitosti pobytu v Paříži také do Londýna, aby se přímo informoval o pravých intencích dohodových vlád a pokusil se odstraniti všechna nedorozumění. Náhlé onemocnění ministra zahraničních věcí Austina Chamberlaina zavdalo podnět k určitým politickým kombinacím, ukázalo se však, že je opravdu nemocen a že pověření lorda Cushenduma jeho zastupováním nemůže míti žádného vlivu na dosavadní linii britské vlády, která je v pravém slova smyslu konservativní.

Po dobytí Pekinu soudilo se velmi skepticky o vyhlídkách národní vlády čínské, poněvadž se očekávaly další srážky mezi jednotlivými generály. Prozatím nic z toho se neosvědčilo. Autorita Nankinu udržela se stejně proti Fenjusanovi jako proti Čiankajšekovi, společné uctívání národního světce a filosofa Sunjatsena ukázalo se poutem silnějším, než aby mohlo býti roztrháno vzájemnou žárlivostí. Dokonce i syn a nástupce Čansolinův Čansuenlin, který přejal vládu v Mandžusku, projevil ochotu podrobiti se jednotně čínské suverenitě, třeba se sídlem v Nankinu. Vše bylo by tedy na nejlepší cestě k obnově velké jednoty říše středu, která se chystá svolati národní shromáždění, obeslané všemi provinciemi, k 1. lednu příštího roku. Je tu však Japonsko, které chce hájiti všemi prostředky své zakořeněné zájmy v Mandžusku a užilo by rádo příležitosti k novému uplatnění svého vlivu v Šantunu. Vláda tokijská, která je v rukou konservativního, feudálního klanu, měla mnoho chuti zakročiti mocensky proti Čansuenlinovi a zajistiti si via facti jistý protektorát nad Mandžuskem. To by ovšem čelilo proti americké linii, uplatněné na konferenci washingtonské: zachování čínské jednoty a nezávislosti při politice »otevřených dveří« pro všechny státy kolonizační. Ke konfliktu americko-japonskému, který byl již očekáván, však ani nedošlo, poněvadž Anglie zachovává dnes přísnou paralelnost svých zájmů se zájmy americkými a vystoupila tudíž v Tokiu současně s radami k mírnosti a rozvaze. Japonsko musilo uznat, že Mandžusko je stejně čínskou provincií jako Tibet, Turkestan (vých.) a vnitřní Mongolie, že totiž Mukden má plné právo, ba povinnost podrobiti se ústředí. Japonská pohotovost byla odvolána a částečně již naloděny zpět i oddíly, které byly vysazeny nedávno v Tiensinu.

V Německu byla ustavena vláda velké koalice prozatím jaksi na zapfenou pouze pod titulem soustředění prominentních osobností ze stran levicových i středních jako společenství ryze pracovní. Při této práci měly se strany sblížit a sehrát tak, aby na podzim mohl kabinet býti upevněn určitou programovou dohodou. Tento plán, jehož autorem byl ministr zahraničních věcí Stresemann, nedaří se však posud v rukou sociálně-demokratického kancléře Müllera, který od počátku je stihán nezdary. Nyní v prázdninové přestávce byl by bezmála sražen náhlou krizí proto, že jeho strana nemohla porozuměti, jak je možno provádět klidně program, prosazený předešlou vládou pravicovou proti přímé vůli a protestu celé levice ve věci námořního zbrojení. Ministerstvo námořnictví vypracovalo, jak známo, plán na stavbu celé serie moderních křižníků, která má Německu opatřiti aspoň takové loďstvo, jaké mu mírová smlouva povoluje. Německá demokracie socialistická i měšťanská namítala proti tomu právem, že takové zbrojení je pro Německo úplným luxem, který nemůže mít prakticky žádného efektu, politicky může však je znovu značně poškoditi probuzením staré nedůvěry Anglie. Stavba prvního křižníku byla však předešlým parlamentem povolena, jen v říšské radě prosadilo Prusko jistý odklad svým návrhem na přezkoumání finančních možností. Nyní, po vítězství levice a uplatnění jejího rozhodujícího vlivu ve vládě pokládal se námořní plán za pohřbený. Tu však byla veřejnost překvapena stručným úředním sdělením, že stavba křižníku A byla zadána. Ve straně sociálně demokratické bylo z toho hotové vzbouření, které ministrům jen s velkou námahou podařilo se uklidniti. Zmatek, který by následoval po rozbití koalice hned na počátku, odstrašuje většinu strany od provedení krajních důsledků, vyhlídky na spolupráci nejsou však pro podzim právě růžové, ač někteří optimisté se domnívají, že měšťanské strany budou ochotny přinést za provedení námořního programu dělnictvu náležitě kompenzace na poli sociálně reformním.

Bruselský kongres II. Internacionály ukázal, jak se změnilo za posledních pět let postavení oportunistu oproti radikalismu v dělnickém hnutí. Poválečná léta přinesla s rozvratem mocenských poměrů přirozeně ohromný vzrůst revolučnosti sociální a odsoudila živly konservativní, odborářské i politické v dělnictvu k bezvýznamnosti. Ale právě proto, že úspěch komunistické Internacionály byl založen na mimořádné situaci, musil se ukázati ryze sezonním. Pokud se nepodařilo proniknouti velikou ofensivou tehdejší doby, musilo všude dojít ku procesu zpětnému, který se nyní projevuje zřejmě novým naplňováním organizací sociálně demokratických a vyprazdňováním organizací komunistických. Jsou to spojitě nádoby, z nichž jedna může se plnit vždy jen na účet druhé. Úpadek komunismu je nezadržitelný a odpovídá rozkvětu sociální demokracie. To ovšem nezaručuje, že poměr se neobráti, vyskytne-li se nová příležitost. Bude to záležet na moudrosti nejen sociálně demokratické politiky nejbližších let, jestli uklidnění v masách stane se definitivním. — Zahraniční politika, formulovaná II. Internacionálou v Bruselu prozrazuje ovšem doktrinářství hnutí, které nemělo dosud příležitost přijmouti způsobem dosti určitým a trvalým svoji odpovědnost. Měli jsme příležitost pozorovati, že i sociálně demokratičtí politikové v aktivitě, ať již to byl MacDonald, Paul Boncour, Vandervelde nebo Müller, dovedou zapadnouti do pevných kolejí mezinárodních vztahů a nepouštějí se lehkomyšlně do žádných výstředností ani v nejlepším slova smyslu. Ve sjezdových resolucích rozjíždí se však soc. demokracie bezohledně do těch nejméně ideálních požadavků a libuje si v kritice docela laického rázu. *Dr. Rudolf Procházka.*

DR. C. HARAOUÍ:

NĚMECKO A BUDOUCNOST RAKOUSKA.

Není třeba jíti až do časů Marobuda, krále Markomanů, a Arminia Cherusského, abychom viděli onen starý protiklad Němců severních a jižních, zvláště Prusů a Rakušanů. Pomineme rozdíly rasové, ačkoliv nelze zapomenouti po staletí houževnatě se udržujících prvků slovanských v Pobaltí a v Lužici. Přidržíme se rozdílů klimatických, rozdílů způsobu života, od doby Lutherovy rozdílů